

matter by mutual agreement. Under the Convention, States parties at any time by notification to the depositary that can recognize the compulsory jurisdiction of the arbitral tribunal on the basis of reciprocity (Art. 26 of the Convention).

The first attempt of international legal regulation of ICA in the territory of the CIS countries was the agreement on the settlement of disputes related to economic activities, signed by the governments of states - participants of CIS March 20, 1992 in Kyiv. The Agreement provides that each of the business entities of the CIS countries have legal and judicial protection of their property and interests, with equal economic entities of the State, the right to freely turn to state courts, arbitration, commercial, arbitration and other orhanyiv, competent to resolve commercial disputes (art. 3). There are also mutual recognition and vykonannyarishen competent courts yakinabrally force (Art. 7).

It should be noted that along with unification ICA currently actively discusses his delocalization, understood as the separation of the national arbitration law of the place of arbitration, including its substantive and procedural rules.

Most researchers and practitioners are in general traditionally the view that the activities of international arbitration is carried out only within the domestic legal order. However, they point out the following: a) international commercial arbitration is a national legal institution which falls under national law; b) even special rules regarding arbitration between parties from different countries and established international conventions have legal force only to the extent that these conventions are found to have the power within each national legal systems; c) the legal validity of the decision of international arbitration and the possibility of its implementation in a specific country depends on whether or during its removal was followed relevant procedures stipulated in this state³⁹.

*Посполітак В. В.,
завідувач кафедри
гуманітарного розвитку
ПВНЗ «МІМ-Київ»,
кандидат юридичних наук, доцент,
голова ПД Третейського суду
СРО ПАРД*

ДІЯЛЬНІСТЬ ТРЕТЕЙСЬКИХ СУДІВ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

³⁹ Mann, F. England Rejects «Delocalized» Contracts and Arbitration, 33 Intl & Comp. L.Q. (1984). – 193 p.

Одним серед з найбільш поширених альтернативних механізмів вирішення цивільних та господарських спорів (надалі – АВС) у всьому світі називають арбітраж.

В Україні існує внутрішній та міжнародний арбітраж. Внутрішній арбітраж називається третейський суд, а міжнародний – міжнародний комерційний арбітражний суд при ТПП.

Варто нагадати, що третейський суд – це недержавний незалежний орган, що утворюється за угодою заінтересованих фізичних та/або юридичних осіб у порядку, встановленому Законом України «Про третейські суди» для вирішення суперечок, що виникають із цивільних та господарських правовідносин. Не всі суперечки може розглядати третейських суд. У ст. 6 Закону йдеться від протилежного, які справи не може розглядати третейський суд. Стаття містить аж 14 пунктів, які можна згрупувати. Перша група справ – це всі публічно-правові спори або спори, які хоча б якимось чином торкаються інтересів держави (п.п. 1–3, 6, 13). Друга група спорів пов'язана з нерухомістю (п. 7). Третю групу складають ті справи, що відносяться до держави віднесла до її виключної юрисдикції, в особі державних судів (п.п. 4, 5, 8–12, 14).

Що ж може спонукати сторони звертатися до третейського суду?

Третейський збір. Найперше сама держава «штовхає» учасників конфлікту до пошуку АВС і зокрема до третейського суду. Робить вона це через збільшення розміру ставок судового збору. Безумовно кожний третейський суд сам визначає розміри гонорару суддям та третейський збір. Однак, з прикладу третейського суду СРО ПАРД можна говорити, що загальна сума становить 80 % від того, що сторони мали б сплатити при зверненні до державного суду. Після сплати судового збору за видачу виконавчого документу на підставі ухвали державного суду затрати на третейський розгляд складатимуть 95 відсотків від судового збору в державному суді.

Строки третейського розгляду. Друге, це строки розгляду спору у порівнянні з державним судом. Організація, при якій створено третейський суд, закріплює в регламенті максимальний строк розгляду справи. В середньому цей строк становить два місяці. Дехто може сказати, що у державному суді згідно норм процесуальних кодексів (цивільного і господарського) теж встановлено строк розгляду справи до двох місяців. Проте всі ми добре знаємо, що, як правило, ці строки порушуються. Крім того, рішення державного суду може бути переглянуто в апеляційному і касаційному порядку. І тут є третя перевага для звернення до третейського суду – рішення третейського суду є остаточним.

Компетентність судді. Третій фактор, який може свідчити на користь третейського розгляду – це компетентність, професійність тих, хто розглядає суперечки, та відсутність корупції. Таке твердження слідує з того, що сторони

орієнтуються на компетентність конкретного судді, якого вони знають, і якому вони довіряють. У кожному третейському суді можна помітити, що навантаження з розгляду справ на суддів третейського суду сильно різняться. Є особи зі списку суддів, які не розглядали жодного спору або кількість справ незначна. А є судді, які розглядають переважну кількість справ. Щодо державних судів, то на даний час, як свідчить опитування корупція становить в державних судах 87 відсотків⁴⁰. Цікавим в плані боротьби з корупцією є, наприклад, план Вищого господарського суду України щодо запобігання корупції на 2017 рік⁴¹.

Вибір третейського судді. Оскільки діяльність МКАС давно була уже опрацьована, принципи діяльності для внутрішнього та міжнародного арбітражу є спільними, а тому за аналогією писалися й відповідні норми про третейські суди. Так, аналогічним є підхід в обранні суддів. Кожний постійно діючий третейський суд має свій список суддів, з якого учасникам спору пропонується обрати того його буде вирішувати. Саме цю ознаку Н. Л. Бондаренко-Зелінська називає одну із важливих у третейських судах. Зокрема, вона вказує Третейський суд – найбільш адекватний ринковим відносинам спосіб АВС, оскільки він припускає широкий вибір третейських суддів із числа незалежних кваліфікованих фахівців з ініціативи самих учасників конфлікту, а отже, індивідуальний підхід до кожної справи⁴².

Вимоги до сторін. У зв'язку зі змінами Конституції України в Основному законі також з'являється нова стаття 131², яка описує функціонал адвокатури. Зокрема, представництво іншої особи в суді здійснює виключно адвокат. Сторони ж у третейському суді можуть бути представлені своїми юрисконсультами чи представниками – не адвокатами.

Диспозитивність регулювання діяльності. На відміну від інших видів АВС, порядок створення та діяльності арбітражу як внутрішнього, так і зовнішнього в Україні законодавчо врегульовано. Законодавчими актами, що регулюють діяльність арбітражу в Україні є Закони України «Про міжнародний комерційний арбітраж» (1994 рік) та «Про третейські суди» (2004 рік). Також кожен третейський суд приймає свої положення та регламент, які реєструються Міністерством юстиції України. Регламент третейського суду значною мірою

⁴⁰ Понад 70 % компаній не бачать прогресу боротьби з корупцією в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.pravda.com.ua/news/2016/03/31/7103933/>.

⁴¹ План Вищого господарського суду України щодо запобігання корупції на 2017 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.arbitr.gov.ua/pages/66>.

⁴² Бондаренко-Зелінська Н. Л. Запровадження альтернативних способів врегулювання спорів: європейський досвід для України // Міжнародне приватне право: розвиток, порівняльний аспект, гармонізація. – С. 164 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuu.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ppip/2009_8/BondarenkoZelinska.pdf.

передбачає порядок розгляд спорів залежно від волевиявлення сторін щодо процедури. Судочинство ж у державних судах жорстко регламентовано цивільним та господарським процесуальним законодавством і не залежить значною мірою від волі учасників процесу.

Проте, в практичній площині існують і проблеми в діяльності третейського суду.

Проблема, розуміння «компетентний третейський суд», оскільки це в майбутньому може впливати на можливість оскарження та відповідно скасування рішення третейського суду. Третейські суди створюються при певних інституціях (асоціація, громадських організаціях, саморегульвних організаціях тощо). Ці організації самостійно визначають у положеннях та регламентах третейських судів їх компетенцію. Одні третейські суди розглядають спори між учасниками об'єднання. Інші третейські суди мають право розглядати спори між будь-якими приватноправовими суб'єктами, а не тільки членами організації, при якій створено третейський суд. Даний аспект пов'язаний також з принципом вільного вибору учасниками суперечки третейського суду, який вони вважають компетентним у розгляді свого спору. Маємо надію, що це питання в найближчий час буде вирішено, оскільки у Верховній раді України зареєстрований законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про третейські суди» щодо приведення його у відповідність із вимогами міжнародних правил арбітражу» (реєстраційний номер 3660 від 17.12.2015)⁴³.

Щодо доставки повідомлень сторонам. Друга проблема, яку варто зазначити – що вважати врученням відповідачу повідомлення оскільки у Законі України «Про третейські суди» немає чіткої відповіді на дане запитання. Було б доцільно включити до названого Закону статтю, аналогічну ч. 1 ст. 3 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж»: «будь-яке письмове повідомлення вважається отриманим, якщо воно ... надіслано за останнім відомим місцезнаходженням комерційного підприємства, постійним місцем проживання чи на поштову адресу рекомендованим листом або будь-яким іншим чином, який передбачає реєстрацію спроби доставки цього повідомлення».

Щодо розгляду спору за відсутності сторони. Ст. 39 Закону України «Про третейські суди» стосується участі та прав сторін у засіданні третейського суду. У ч. 1 зазначеної статті, передбачено, що третейський розгляд здійснюється у засіданні третейського суду за участю сторін або їх представників, якщо

⁴³ Проект закону України «Про внесення змін до Закону України «Про третейські суди» щодо приведення його у відповідність із вимогами міжнародних правил арбітражу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57458.

сторони не домовилися про інше щодо їхньої участі в засіданні. Тобто, із змісту статті слідує, що третейський розгляд можливий лише за участі позивача і відповідача. Однак, часто буває так, що відповідач ухиляється від розгляду спору. Тому, на нашу думку, варто в законі чітко прописати правило аналогічне, що існує в Цивільному процесуальному (ст. 74) та Господарському процесуальному (ст. 64) кодексах України щодо можливості розгляду спору за відсутності сторони, що ухиляється.

Експертиза у третейському розгляді. Наступне, на що варто звернути увагу – це проведення експертизи. У практиці діяльності третейських судів виникає необхідність призначення експертизи. Наприклад, в одній із справ третейського суду ПАРД існувала потреба оцінити вартість акцій, які були предметом застави. Одна сторона їх оцінювала в 10 копійок, а інша в 2 грн. 40 коп. У договорі застави ціна однієї акції на дату укладення договору становила 2 грн. 40 коп. Від визначення їх ринкової вартості залежала кількість акцій, яка мала бути передана заставо одержувачу.

З одного боку, у ст. 43 Закону України «Про третейські суди» закріплено, що «з метою правильного вирішення спору третейський суд має право *зобов'язати* (виділено автором) сторони чи одну із сторін *замовити* проведення експертизи для роз'яснення питань, що потребують спеціальних знань». Однак вважаємо за краще, змінити дану норму закону і передбачити, щоб за рахунок сторін чи сторони, яка заявила клопотання про проведення експертизи чи оцінки майна, третейський суд мав повноваження звернутися до експертної установи чи експерта безпосередньо ухвалою.

Отже, розгляд третейським судом суперечок, незважаючи на окремі проблеми, є на даний час ефективним та швидким механізмом альтернативного вирішення спорів.

*Постоловська М. М.,
студентка НаУКМА*

ІНСТИТУТ ТРЕТЕЙСЬКОГО СУДДІВСТВА: ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Не секрет, що право є продуктом соціальним: воно покликане регулювати, а, отже, гармонізувати суспільні відносини. Розглядаючи його із суб'єктивної сторони, ми наділяємо можливостями та здатностями конкретну особу – члена того соціуму, який і творить правила співжиття. Проте право не було б об'єктивною потенцією, якби в його площині не існувало правових та